

Czech National Committee of Historians

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Vlašská 9, 118 40, Praha 1
Tel: 257 531 122-23, Fax: 257 531 121

e-mail:

panek@kav.cas.cz; humansci@kav.cas.cz
kocian@usd.cas.cz

web:

www.cnkh.usd.cas.cz

Výroční zpráva o činnosti Českého národního komitétu historiků v roce 2005

1. Česká účast na celosvětovém XX. mezinárodním kongresu historických věd v Sydney 2005

Ve dnech 3.-9. 7. 2005 se konalo v australském Sydney významné celosvětové setkání historiků - XX. mezinárodní kongres historických věd. Podíl na přípravě české účasti, vlastní prezentace výsledků domácího historického bádání, ale zejména úspěšná spolupráce na prosazení, organizační a programové přípravě a realizaci kongresového speciálního tématu *Political Culture in Central Europe in European and Global Context* s Polským národním komitétem historiků byla dlouhodobým cílem a jednou z hlavních náplní práce Českého národního komitétu historiků v roce 2005. Speciální téma o politické kultuře ve střední Evropě bylo zabezpečováno po stránce (1) organizační, (2) vědecké a (3) publikační.

1. Předseda ČNKH prof. Jaroslav Pánek spolu s představitelem Polského národního komitétu historiků prof. Stanisławem Bylinou vedl korespondenci s účastníky tohoto zasedání (z Česka, Maďarska, Německa, Polska, Rakouska, Slovenska, Slovinska a USA), shromažďoval texty jejich referátů a začal připravovat souhrnné pojednání pro australský kongresový sborník.

2. ČNKH společně s Polským národním komitétem historiků (a dále s Historickým ústavem AV ČR, Instytutem Historii PAN, Univerzitou Pardubice a Východočeským muzeem) uspořádal již v průběhu roku 2004 dvě konference, jež umožnily zmapovat a prodiskutovat dosavadní poznatky o dějinách politické kultury ve středoevropských zemích od středověku do konce 20. století a provést jejich komparaci. První konference – *Politická kultura ve střední Evropě ve středověku a raném novověku* – se konala na renesančním zámku v Pardubicích 15.-17. června 2004; druhá konference – *Kultura polityczna w Europie Środkowej w XIX i XX wieku* – se konala ve Varšavě 6.-7. října 2004.

3. Ve spolupráci ČNKH a Polského národního komitétu historiků, dále pak Historického ústavu AV ČR a Instytutu Historii PAN bylo zpracování výsledků obou konferencí zveřejněno v roce 2005 ve dvousvazkové publikaci *Political Culture in Central Europe in European and Global Context*, která byla úspěšně prezentována na kongresu v Sydney při zasedání výše uvedeného speciálního tématu.

Čeští historici měli na kongresu v Sydney osm zástupců, o čemž rozhodovala zejména ochota jejich zaměstnavatelských institucí přispět přímo nebo prostřednictvím grantů na ne právě nejlevnější letenku k protinožcům. Tuto velkorysost prokázala Akademie věd ČR v pěti případech (Historický ústav – Miloslav Polívka, Ústav pro soudobé dějiny – Jiří Kocian a

Oldřich Tůma, Masarykův ústav – Petr Kaleta, Rada pro zahraniční styky – Jaroslav Pánek), Univerzita Pardubice (Petr Vorel) a Univerzita Palackého v Olomouci (Jiří Lach a Radmila Slabáková). Zvláště posledně zmíněná instituce si zaslouží pozornost, neboť vyslala dva velmi nadějně historiky, kteří patří k úspěšně nastupující vědecké generaci.

Nejvíce českých historiků vystoupilo v rámci specializovaného tématu *Politická kultura ve střední Evropě v evropském a světovém kontextu*, kterou společně připravily Český a Polský národní komitét historiků, podporované partnerskými komitéty ze Slovenska a Maďarska. V tomto případě bylo možno předložit výše uvedenou dvousvazkovou anglickou publikaci o dějinách politické kultury. V tomto sborníku, shrnujícím jednání konferencí v Pardubicích a Varšavě v roce 2004, je samozřejmě daleko větší počet příspěvků, než bylo možno v Sydney přednést. Na druhé straně nemohli přijet všichni ohlášení referenti z jiných zemí, a proto bylo zastoupení českých a polských historiků poměrně silné. Vedle nich však vystoupili badatelé z dalších středoevropských zemí. Na pořad se dostaly kromě shrnujících pohledů obou pořadatelů (Stanisław Bylina a Jaroslav Pánek) referáty medievistů (vedle Miloslava Polívky Halina Manikowska z Varšavy), specialistů na raný novověk (vedle Petra Vorla István G. Tóth z Budapešti) a na dějiny 19.-20. století (vedle Jiřího Kociana a Oldřicha Tůmy Maciej Janowski z Varšavy, Dušan Kováč z Bratislavy a Peter Vodopivec z Lublaně). Zjevnou slabinou této sekce byla neúčast vynikajících znalců dějin politické kultury z Rakouska a Německa, kteří sice odevzdali své příspěvky do vydaného sborníku, ale do Sydney z osobních důvodů nemohli přijet.

Čeští účastníci kongresu se aktivně zúčastnili řady dalších zasedání, z nichž některá připadla bohužel na tentýž den. Petr Kaleta využil svého dlouhodobého zaměření na sorabistiku a do jednání o historických identitách vnesl problematiku Lužických Srbů v pojetí jejich českého duchovního patrona Adolfa Černého. Velmi úspěšně si vedli olomoučtí kolegové – Jiří Lach v diskusích o dějinách a prezentaci historiografie, stejně jako Radmila Slabáková v komparativním vyhodnocení studentských představ o poslání historika nastupujících generací. Jaroslav Pánek na table ronde, věnovaném historickým encyklopediím, promluvil o současném stavu a perspektivách encyklopedistiky v Evropě a Severní Americe; při této příležitosti byla prezentována publikace pojednávající rovněž o typologii a možnostech mezinárodní spolupráce na přípravě velkých historických encyklopedií. Oldřich Tůma a Jiří Kocian se zúčastnili zasedání několika kulatých stolů a některých asociací, věnovaných zejména problematice dějin 20. století. O. Tůma byl přítomen například jednání Kulatého stolu 3 s názvem *Injustice, Memory and Politics: Cases of Restitutions* či Kulatého stolu 17 *Terrorism as a Historical Problem: Concept, Approaches, Findings*. J. Kocian se účastnil zasedání Kulatého stolu 8 *Between Social Science and Literature: the Changing Place of History* či setkání Mezinárodní komise pro didaktiku dějepisu (International Society for the Didactics of History), které se zaměřilo na téma *Teaching and Learning World History – the Global Challenge*. Kromě referátů se tak naskytla řada příležitostí k vystoupením v organizovaných diskusích, stejně jako k neformálním, někdy i náhodným rozhovorům v kuloárech a v prostorách campusu. Mezi nezapomenutelné okamžiky tohoto druhu patřilo setkání s Georgem Iggersem, který ovšem tentokrát nemluvil o dějinách historiografie, nýbrž o svých osobních sympatiích k českým zemím.

Publikace, na jejichž přípravě a prezentaci na XX. mezinárodním kongresu historických věd v Sydney v roce 2005 se podílel Český národní komitét historiků

Political Culture in Central Europe (10th-20th Century), Part I: Middle Ages and Early Modern Era. Edited by Halina Manikowska and Jaroslav Pánek in cooperation with Martin Holý. Institute of History, Academy of Sciences of the Czech Republic, Prague – Institute of History, Polish Academy of Sciences, Warsaw – Prague 2005, 389 pp. – ISBN 80-7286-073-9

Political Culture in Central Europe (10th-20th Century), Part II : 19th and 20th Centuries. Edited by Magdalena Hulas and Jaroslav Pánek in cooperation Roman Baron. Institute of History, Polish Academy of Sciences, Warsaw - Institute of History, Academy of Sciences of the Czech Republic, Prague – Warsaw 2005, 367 pp. – ISBN 83-88909-25-8

Jaroslav Pánek, *Historical Encyclopedias (Current research results – an outline of typology – perspectives)*. (A Paper to be Presented at the 20th International Congress of Historical Sciences /Sydney, 2005/ Round Table 12 – Historical Dictionaries and Encyclopedias). Prague, Historical Institute 2005, 125 pp., 40 ill.– ISBN 80-7286-072-0

Jaroslav Pánek, *Rozmluvy s historiky (Česká historiografie a soudobé dějiny očima zahraničních kolegů) / Conversations with Historians (Czech Historiography and contemporary history as seen through the eyes of our foreign colleagues)*, edited by Jiří Kocian, Prague 2005 (= Příloha ke Zpravodaji Historického klubu, ročník 14, 2004). Praha, Sdružení historiků České republiky 2005, 184 pp. – ISBN 80-7286-072-0; ISSN 0862-8513

Select Bibliography on Czech History. Books and Articles 2000-2004. Compiled by Václava Horčáková and Kristina Rexová. Edited and Introduced by Jaroslav Pánek. Prague, Institute of History 2005, 373 pp. (= Práce Historického ústavu AV ČR – Opera Historica Pragae, series D – Bibliographica, volume 13, edited by Jaroslav Pánek). – ISBN 80-7286-078-X

Czech and Czechoslovak History 1918-2000 : A Bibliography of Select Monographs, Volumes of Essays, and Articles Published from 2000 to 2004. Compiled and edited by Vera Brenová and Slavena Rohlíková. Institute of Contemporary History, Prague 2005, 460 pp. ISBN 80-7285-060-1

2. Zasedání Českého národního komitétu historiků

V roce 2005 jednal Český národní komitét historiků na zasedání 16. prosince 2005, které se konalo v sídle komitétu v Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR v Praze. Na programu zasedání zazněly tyto body: 1. Souhrnná informace o činnosti ČNKH v roce 2005 (organizační záležitosti, agenda Mezinárodního komitétu historických věd); 2. Česká účast na XX. mezinárodním kongresu historických věd v Sydney (3.-9. července 2005); 3. Informace o IX. sjezdu historiků České republiky v Pardubicích (6.-8. září 2006); 4. Různé.

Tajemník ČNKH J. Kocian podal souhrnnou informaci o aktivitách ČNKH v průběhu roku 2005.

Účastníci zasedání ČNKH věnovali poté pozornost obsáhlé informaci předsedy ČNKH prof. Pánka nejen o české účasti na kongresu historických věd v Sydney v roce 2005 (viz bod 1. zápisu), ale i jeho průřezové zprávě o kongresu samotném. Prof. Pánek připomněl důrazný nástup zámořských historiografií, který se projevil kupříkladu hned v prvním zasedání „velkého“ tématu *Lidstvo a příroda v dějinách*, kde v sekci *Ekohistorie: nové teorie a přístupy* promlouvali vedle australského organizátora a oficiálního komentátora z USA vyžádaní referenti z USA, Kanady, Jižní Afriky, Indie a (ve dvou případech) Austrálie. Tak výrazné potlačení evropských historiků se samozřejmě ve většině sekcí neobjevilo, přesto však upozornění na skutečnost, že Evropa (dokonce ani ve spříznění se Severní Amerikou) už není ve světě dějepisu sama, bylo dle prof. Pánka více než zřetelné. Program kongresu vycházel dle J. Pánka ze snahy historiograficky pokrýt takřka celý svět. Tomu odpovídala zejména tři obecně pojatá „velká“ témata – kromě zmíněné historické ekologie také další dvě, na jejichž přípravě byl již podíl Evropanů podstatně výraznější. Byl to *Mýtus a historie*, zaměřený na problematiku zakládajícího mýtu a konstrukci dějinných identit, na mocenské aplikace mýtů a odpovědnost historika a konečně na vztah historie k utopii. Třetí rozsáhlý okruh problémů se týkal *Války, míru, společnosti a mezinárodního řádu v dějinách* se zřetelem k pojetí „bellum justum“ čili výměru (ne)spravedlivé války, mírových konceptů a

jejich podmíněnosti v dějinách a posléze válečného násilí s důrazem na genderová studia.

Mezi šestadvaceti specializovanými tématy, která byla z velké části pojata teritoriálně, jak zdůraznil prof. Pánek, se uplatnila stejně dobře Evropa a Amerika jako Asie (zejména Čína a Blízký východ), Afrika a Austrálie s Pacifikem. Nechyběly však ani náměty programově překračující rámec světadílů jako dějiny kolonialismu a postkolonialismu, interkontinentální hospodářské vztahy, hromadné migrace, střet kultur, vztah křesťanství a islámu, medializace, transkulturální modernizace a globalizace. V užších geografických rámcích byly nově tematizovány proměny státu a význam říší, politická kultura, christianizace, osvícenství, neformalizované vztahy ve společnosti, veřejné vzdělávání a sport v poměru k politice a komerci či obecné a zvláštní rysy revolucí ve 20. století. Zájemci o didaktiku dějepisu se soustředili na dějepisné učebnice a jejich posun od vyprávění o národu k vyprávění o občanovi.

Ačkoli ani mezi specializovanými tématy nechyběla historická antropologie (diskuse o „dějinách smyslů“), tento směr bádání se mohl plně uplatnit především ve dvaceti zasedáních u kulatého stolu. Rozpravy o problematice dětství, stáří a smrti, postavení žen, o vztahu k cizincům, o paměti a prožívání války, občanských postojích, o vztahu k přírodě, ale též o lidských právech a restitučních nárocích odhalovaly různé přístupy k uchopení osudu jednotlivce v dějinách. Historicko-antropologický zájem se ojediněle projevil i v analýze pramenů (autobiografie) a konečně též v pohledu na veřejnou působnost historiků (vztah k zainteresované veřejnosti). Metodologické proměny historiografie na počátku 21. století odrážely diskuse o kulturním obratu, o postavení dějepisu mezi sociálními vědami a literaturou, o vztahu mezi historií, antropologií a archeologií, či o encyklopedické a muzejní prezentaci dějin.

Program kongresu, jak připomněl J. Pánek, doplňovala řada souběžných zasedání přidružených organizací a mezinárodních komisí a šest rozprav připravených zásluhou UNESCO. Byly převážně věnovány jednotlivým makroregionům – střední Evropě, arabskému a muslimskému světu, Latinské Americe, Východní Asii a Karibiku; šestá rozprava se soustředila na dialog kultur z hlediska očekávané úlohy historiografie v příštích desetiletích. Diskuse o místě střední Evropy mezi Východem a Západem, připravená polskými historiky za účasti dalších evropských a severoamerických odborníků, navazovala na podobnou rozpravu z XIX. kongresu historiků v Oslu roku 2000 a pokračovala v nikdy nekončících úvahách o vymezení středoevropského prostoru a o jeho kulturní osobitosti.

Přehlednou informaci o organizační a programové přípravě IX. sjezdu historiků České republiky v Pardubicích (6.-8. září 2006) připravil a přednesl Prof. PhDr. Petr Vorel, CSc. (Univerzita Pardubice). Seznámil přítomné členy ČNKH s hlavními tématy sjezdového jednání: společné úvodní plenární jednání bylo nazváno „Úspěchy a problémy historiografie České republiky na přelomu 20.-21. století“, jeho garantem bude prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc. Témata tří hlavních programových bloků budou následující: I. Výuka dějepisu v současném školském systému a její reforma, garant programového bloku prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc.; II. Historie v kontextu ostatních vědních disciplin, garant programového bloku doc. PhDr. Tomáš Knoz, PhD.; III. Dějiny českých zemí v evropských a světových souvislostech, garant programového bloku prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc. V pátek 8. září 2006 proběhne společné závěrečné plenární jednání.

Prof. Vorel uvedl, že obsahovou náplň jednotlivých částí sjezdu zajišťuje přípravný výbor ve složení: PhDr. Michaela Hrubá, PhD. (UJEP Ústí nad Labem), doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc. (JČU České Budějovice), prof. PhDr. Petr Vorel, CSc. (Univerzita Pardubice) spolu s guaranty jednotlivých programových bloků. Organizační a technickou stránku sjezdu zajišťuje Katedra historických věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice, Studentská 84, 532 10 Pardubice, tel. 466036526. Složitější dotazy je možné zasílat na mailovou adresu petr.vorel@upce.cz. Interaktivní www stránky s přihláškami k účasti a objednávkami

ubytování budou k dispozici od ledna 2006 na www stránkách KHV FF UPce, viz www.upce.cz. Zde bude také možné přihlásit diskusní příspěvky do jednotlivých částí plenárního jednání nebo programových bloků. V následující debatě pak věnovali účastníci zasedání ČNKH pozornost otázce pozvání a účasti zahraničních bohemistů na IX. sjezd historiků ČR do Pardubic.

3. Mezinárodní spolupráce ČNKH s Mezinárodním komitétem historických věd

Tajemník ČNKH doc. Jiří Kocian informoval přítomné členy o spolupráci a korespondenci ČNKH s Mezinárodním komitétem historických věd. Uvedl, že byla vypracována zpráva o aktivitách a výstupech ČNKH v roce 2005 včetně zprávy o účasti a publikačních výstupech pro XX. Mezinárodní kongres historických věd v Sydney (červenec 2005) a o připravovaných akcích a publikacích na rok 2006, která byla zaslána sekretariátu ICHS jako podklad informace o práci ČNKH pro Bulletin ICHS za rok 2005 (7. září 2005). Tajemník ČNKH J. Kocian zaslal též z pověření komitétu aktualizované údaje o personálním složení ČNKH do sekretariátu MKHV. Byl zaplacen členský příspěvek ČNKH na rok 2005 sekretariátu Mezinárodního komitétu historických věd (ICHS) ve výši 800,- CHF (květen 2005).

J. Kocian informoval též přítomné členy ČNKH o nominaci Mezinárodního komitétu historických věd na vedení a členy nového výboru CISH pro světový kongres v Sydney, kde byl zvolen novým prezidentem ICHS Prof. José Luis Peset z Madridu (Španělsko). Uvedl též, že na kongresu v Sydney proběhla volba místa konání příštího XXI. Mezinárodního kongresu CISH v roce 2010, rozhodovalo se mezi Paříží a Amsterodamem, úspěšná byla nominace Amsterodamu.

Prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., v. r.
Předseda

V Praze 13. ledna 2006